

Muzikos galia ir atspindžiai istorijos tėkmėje

Muzikos galią žmonės suvokė nuo senovės. Jau iš pirmojo tūkstantmečio prieš mūsų erą mus pasiekė biblinis pasakojimas apie Sauliaus beprotybę, kurią įveikdavo tik Dovydo muzikavimas. Dar būdamas jaunas ūkininko Jesės sūnus iš Betliejaus pateko į Sauliaus dvarą, kad grodamas arfa linksmintų karalių, kenčiantį nuo liūdesio, apmaudo ir „paniurystės ligos“, kaip aprašė XIX a. Žemaičių švietėjas, istorikas Motiejus Kazimieras Valančius, nes suprato, kad nebekaraliaus, todėl „negalėjo kaily tverti ir vertė audras, rūpinos, verkė ir aimanavo, žudė namiškius ir pats save“. Taigi to meto daktarai patarė, kad jam tinkamiausias gydymas būtų paskirti žmogų, „sugebantį guviai griežti arfa“. Galiausiai Saulius, pasak rašytojo, „pradėjo vypsoti ir rados linksmesnis“.

Dovydas, antrasis Izraelio karalius, pasižymėjo tuo, kad pats kurdavo ir muziką, ir eiles. Daugiau nei pusė psalmių priskiriamos jam. Nuo pat vaikystės vaizdingos Betliejaus apylinkės buvo tikras penas jautriai ir imliai piemenuko širdžiai. Džiaugsmo teikė, regis, paprasti dalykai — upelių čiurlenimas, ėriukų, atsiliepiančių į jo balsą, mekenimas. Tokios muzikos grožio įkvėptas, jis paimdavo lyrą ir giesmėmis šlovindavo Dievą. Kaip būtų nuostabu girdėti Dovydą giedant paties sukurta 23-ąją psalmę: „Viešpats — mano Ganytojas, man nieko netrūksta. Žaliose pievose jis mane guldo, prie ramių vandenų gano.“ Pirmą kartą skaitant šią psalmę apima keistas jausmas, panašus į ilgesį...

Tikriausiai muziką sugalvojo ne žmonės. Juk ir Biblijoje rašoma apie muziką ir giedojimą danguje — ten, kur dvasinės esybės groja lyromis ir gieda šlovinimo giesmes. Muzika tarsi įdiegta į kone kiekvieno žmogaus širdį, kad galėtume parodyti kitiems meilę, gėrį ir savo jausmus. Muzika yra mums duota dovana, kad reikštume savo džiaugsmą čia, Žemėje. Juk ir Biblijoje aprašomas kvietimas: „džiugesio dienomis pūskite trimitus!“ Dar Antikos laikais muzika skambėdavo vainikuojant valdovus, atliekant religines apeigas, be jos neapsieita net mūšiuose. Ji džiugindavo karalius ir jų namiškius, pagyvindavo vestuves bei šeimos susitikimus, sukurdavo pakilią nuotaiką vynuogių ir javų derliaus nuėmimo šventėse. Šventės ir pirmąsias mėnesio dienas skelbdavo dviejų sidabrinių trimitų garsai, o tai pakeldavo dvasią to meto pranašams. Pirmąją jubiliejaus metų dieną rago gausmas pranešdavo, kad vergai atgavo laisvę ir kad tie, kas buvo netekę savo žemės ar namų, dabar gali juos susigrąžinti. Galėtume tik įsivaizduoti, kokie laimingi turėjo būti žmonės, išgirdę garsus, kurie jiems reiškė laisvę arba nuosavybės susigrąžinimą!

Ypatingą muzikos poveikį žmogui ir neabejotiną jos galią nuo seniausių laikų pastebėjo žyniai, mąstytojai, filosofai, meno ir mokslo žmonės. Pavyzdžiui, Sokratas pabrėžė gėrio, grožio ir tiesos giminingumą. Jis pirmasis gvildeno muzikos grožio ir dorovės vienovę. Platonas galvojo, kad grožio ieškojimas mene neatsiejamas nuo noro susiliesti su gėriu. Aristotelis teigė, kad dėl muzikos meno patiriamas katarsis - dvasinis apsivalymas, jausmų išlaisvinimas. Muzika žmones daro geresnius. Senovės graikai netgi sutapatino žmogaus

dvasinį ugdymą su muzikos mokymusi ir teigė, kad joks mokymasis nebus sėkmingas, jei šalia kitų dalykų nebus mokoma ir muzikos pagrindų.

Daugelis filosofų, tarp jų ir A.Šopenhaueris, F.W.Nyčė, A.Maceina, teigė, kad muzikai skiriama aukščiausia vieta menų skalėje. Ji, pasak vieno žymiausių XX a. lietuvių filosofo A.Maceinos, arčiausiai metafizikos, kitaip tariant nagrinėja klausimus apie gyvenimo prasmę, mūsų egzistenciją, Dievo buvimą, ar žmogaus protas pajėgus suprasti Visatą, ar, galbūt, tikroji jos esmė mums neprieinama, yra amžinybė ar nėra jos, ar mūsų stebėjimai ir eksperimentai atskleidžia tikrovę, ar paprasčiausiai ją kuria?

Klausydamiesi muzikos, nepaaiškinamu būdu mes suprantame, apie ką ji mums kalba. Tai gali būti krintančių lapų šurmulyš arba paukščių balsai, bangų ošimas, jūros ar vandenyno srovės, lietus ar audra. Ir viskas, ką matome ir ko nematome aplinkui: visi jausmai ir mintys apie gyvenimo prasmę, apie save ir kitus, apie tarpusavio ryšius ir apie tai, kas žmogaus gyvenime yra brangiausia. Daugelis žinomų kompozitorių galėjo tai padaryti puikiai: jų muzikiniai kūriniai - pasauliniai šedevrai. Pavyzdžiui, apie gamtos poveikį, padedantį žmogui įsiklausyti į save, per muziką kalbėjo A. Vivaldis kūrinyje „Metų laikai“. Baroko epochos kompozitoriaus Johano Sebastiano Bacho Tokata ir fuga d-moll, šio muzikos šedevro simbolikoje d-moll davė raktą į žmogaus patiriamų kančių, išgyvenimų dvasinę būseną. Klasikinės muzikos atstovo Liudviko van Bethovenio viena žymiausių simfonijų pasaulyje yra V-oji „Likimo“ simfonija. Ji prasideda likimo leitmotyvu. Kaip sakė pats Bethovenas, „taip likimas beldžias į duris“. Francas Šubertas – austrų kompozitorius, romantinės muzikos pradininkas ir jo Trio op. 100 - Andante con moto, kaip ir kiti muzikos šedevrai, neabejotinai turi galios padaryti geresnius visus, kurie šios muzikos klausytų. Tai yra tik lašas jūroje iš visos unikalios pasaulinės muzikos šedevrų gausybės. „Niekas negali pakeisti to, kas lemta“ - tai Volfango Amadėjaus Mocarto žodžiai, pasakyti kuriant savo paskutinį muzikos kūrinį Requiem d-moll. Šio kompozitoriaus muzika turi neabejotinai ypatingą pakylėjančią poveikį, jo kūriniai laikomi tobulais, o kūrinių formos darnumas, harmoningas garsų pasaulis tarsi spinduliuoja kažkokią tiesą. Kaip sakė filosofas Karlas Barthas apie Mocarto muziką: „tai panašumas į Dievo karalystę“, o Hansas Ursas von Balthasaras - Šveicarijos teologas – teigė, kad „ypatinga muzikos forma, mus labiausiai priartina prie Dvasios ir ploniausiu šydu mus nuo jos skiria“. Tobulybės siekimas, skatinantis meilę, gerumą, švelnumą - tai didžiausia įmanoma muzikos galybė, kuri neatsiejama nuo istorijos ir laiko.

Nuo dažnai lėkštos šiandienės popmuzikos tokią kūrybą skiria jos gilumas ir svarumas, „tarsi prarasto rojaus aidas“- teigė prancūzų rašytojas Fransua Moriakas, kuriam buvo suteikta Nobelio literatūros premija už dvasinio pasaulio pažinimą, atskleidžiant žmogaus gyvenimo dramą. Pagrindinė rašytojo Fransua Moriako kūrinių tema – svyravimas tarp tikėjimo ir šio pasaulio pagundų, kova tarp gėrio ir blogio žmogaus sieloje. Benediktas XVI – popiežius emeritas, buvęs katalikų bažnyčios vadovu, taip pat Vatikano vadovu, apie pasaulio muzikos šedevrus kalbėjo kaip apie žmogaus egzistencijos tragiškumo atspindį.

Šiuolaikiniai moksliniai tyrinėjimai atskleidžia didžiulį garsų poveikį žmogaus fizinei, dvasinei ir psichinei būklei. Muzika sukelia emocines būsenas, nes garsai rezonuoja mūsų kūne, o muzikiniai garsai stipriai paveikia mūsų patirtį. Muzika yra galinga jėga, jos vibravimas veikia visa, kas gyva: gyvūnus, augalus, ir, žinoma, žmogų įvairiuose amžiaus laikotarpiuose. Pasak prof. Johno Shepherd, garsas skatina priimti suvokiamą pasaulį kaip apsireiškiantį, o ne įkūnytą. Garsas primena žmonėms, kad egzistuoja išorinis, juos tuo pat metu iš visų pusių apglėbiantis ir lydintis gelmės pasaulis – nesustabarėjęs ir kintantis, nuolat kviečiantis atsiliepti. Pasak profesoriaus, muzikai būdinga galia simboliškai sužadinti

pamatinę ir betarpišką žmonių ryšį su savimi ir pasauliu – tiesiogiai ir konkrečiai. Muzika gali tai pasiekti, nes poveikio – „atvėrimo“ – metu ji tarytum suvienija ir sutelkia savyje reikšmes, kurias klausytojas atpažįsta kaip savas.

Taigi, muzika išsako žmogui aktualius dalykus, leidžia suprasti jo dvasinius išgyvenimus. Juk garsų forma išreiškiamos žmogaus emocijos – tai „širdies kalba“. Remiantis senovės išminčių nuostatomis, muzika modeliuoja visą gyvenimą bei Visatą. Anot vokiečių humanisto ir filosofo Johano Volfango fon Gėtės, muzika išmoko jausti jausmus. Ji skatina ankstyvesnę jausmų brandumą. Muzika laikoma moksliškiausiu menu ir meniškiausiu mokslu, padedančiu pajauti ir suprasti žmogaus vidinę darną.

Senovėje žmonės bijojo toli keliauti, kad, pasiekę pasaulio kraštą, nenukristų ten, kur jų tykoja pasirengę praryti slibinai. Bet, kai žmonės pradėjo suprasti, kad tikėjimas apima viską – kas yra ir kas bus ir kad begalinis gėris yra čia ir dabar, šalia mūsų, sprendžiant iš istorijos raidos įvykių ir muzikos išlikimo joje, galime teigti, kad mums nėra neįmanomo dalyko ir galime nebijoti, jog nukrisime atsidūrę prie pasaulio krašto. Toks požiūris suteikia jėgos, kurios mums dažnai pristinga gyvenime.

Apibendrinant galima teigti, jog muzika yra grožio kalba. Ji menine forma teikia informaciją apie dvasinę pažangą žmogaus vidiniame pasaulyje. Mylėkime muziką ir neabejokime muzikos galia.

Muzikos kūrinių nuorodos:

A.Vivaldi „Žiema“ („Metų laikai“)

http://projektas-muzika.lmta.lt/media/judita_zukiene/audio/cd/VII%20tema/A.%20Vivaldis.%20Koncertu%20ciklas%20Keturi%20metu%20laikai%20-%20Ziema.%20I%20d.%20Allegro%20non%20molto.mp3

J.S.Bachas Tokata ir fuga d-moll

http://projektas-muzika.lmta.lt/media/judita_zukiene/audio/cd/X%20tema/J.%20S.%20Bachas.%20Tokata%20ir%20fuga%20d-moll%20vargonams%20-%20tokata.mp3

L.van Bethovenas.Simfonija Nr.5„Likimo“,I Dalis

http://projektas-muzika.lmta.lt/media/judita_zukiene/audio/klasticizmo%20muzikos%20pavyzdziai/III%20diskas/5.%20L.%20van%20Beethovenas.%20Simfonija%20Nr.5%20Likimo%20I%20dalis.mp3

A. Mocartas Requiems d-moll (Lacrimosa)

http://projektas-muzika.lmta.lt/media/judita_zukiene/audio/klasticizmo%20muzikos%20pavyzdziai/II%20diskas/14.%20V.A.%20Mocartas.%20Requiems%20-%20Lacrimosa.mp3

F. Schubert, Trio op. 100 - Andante con moto

<https://www.youtube.com/watch?v=e52IMaE-3AS>